

# OKUPACE ČSSR R. 1968 OČIMA BAVORSKÉHO POHRANIČNÍHO TISKU

Milada Krausová

## Německo obecně

Reformní hnutí v Československu se těšilo velké pozornosti německého tisku. Výjimkou nezůstalo ani bavorsko – české pohraničí. Byly přetiskovány zprávy ČTK, nechyběly komentáře od korespondentů i názory obyvatel Československa na vývoj událostí. Zprávy o dění v sousední zemi se po dlouhou dobu objevovaly na prvních stránkách periodik.

V Německu vládla od roku 1966 vláda tzv. „velké koalice.“ Uvolňování v rámci jeho nové „východní politiky“ ministra zahraničí W. Brandta se promítlo i o částečného zlepšení vztahů s Československem.<sup>1</sup> Roku 1967 proběhla první, zatím utajená jednání s německou vládou.<sup>2</sup> V únoru 1968 zahájila činnost vzájemná obchodní zastoupení v Praze a v Bonnu. Ke sporným bodům česko – německých vztahů patřila otázka anulování Mnichovské dohody, problém uznání hranice na Odře a Nise a uznání NDR. SRN existenci samostatného východoněmeckého státu neuznávala.<sup>3</sup>

Jedním ze srpnových témat, která naplňovala stránky německého tisku, bylo „výročí“ stavby Berlínské zdi, která vyrostla mezi Východním a Západním Berlínem právě před osmi lety (v noci 13.8. 1961). Komentáře věnované jednomu z tehdejších bolavých míst německých dějin doprovázely zprávy o současných aktivitách východoněmecké vlády. V polovině srpna přijel totiž šéf

---

<sup>1</sup> Válečný stav s Německem byl oficiálně ukončen až prohlášením A. Zápotockého z 3. 2. 1955.

<sup>2</sup> Blíže: Kural, Václav aj. Československo roku 1968. 1. díl. Praha: Part, 1993, s. 16, s. 82.

<sup>3</sup> Madry, Jindřich. Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969 – 1970 a role ozbrojených sil. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 9 – 11.

východoněmecké SED Walter Ulbricht do Karlových Varů, aby jednal s Dubčekem. V Čechách se mu dostalo „*ledového přijetí*.“<sup>4</sup>

Zmíněné jednání se dotklo rovněž problematiky SRN. Ulbricht přednesl pět podmínek pro Bonn, pro případ, že by chtěl navázat diplomatické styky. Dubček při jednání prohlásil, že hranice k SRN ubrání Češi sami.<sup>5</sup> Postoj Západního Německa k NDR se promítl rovněž do hodnocení okupace Československa, na kterém měla vojska NDR aktivní podíl.

21. 8. znamenal pro Němce velký šok. O okupaci sousední země byli nejdříve informováni politici, kteří až ve 3 hodiny ráno předali zprávu velitelství Bundeswehru. Moskva totiž informovala těsně před zásahem USA, které předaly zprávu spojencům. Náznaky toho, co se v Československu bude dít, se však samozřejmě objevovaly již dříve. Již od července měli Němci navštěvující sousední NDR možnosti pozorovat vojenské konvoje na východoněmeckých dálnicích. Obdobné podezřelé posuny byly k vidění v Polsku. Západní zpravodajské služby věděly také o speciálních pokynech pro východoněmeckou železniční dráhu.

Německá vláda zaujala 21.8. oficiální stanovisko, které bylo rovněž přetištěno v regionálním tisku. Bylo shrnuto do čtyř bodů. V prvním bodě je projevena lítost nad tím, že Německo musí být svědkem útisku sousedního státu, se kterým má dobré mezinárodní vztahy. V druhém bodě je zásah Sovětského svazu v Československu odsouzen jako odporující mezinárodnímu právu. V bodě tři oficiální německé kruhy upozorňují, že se po celou dobu krize v Československu chovaly zdrženlivě. Německo tak odmítá, aby bylo označováno za vnějšího původce událostí. V bodě čtyři je vyjádřena naděje, že

---

<sup>4</sup> Frostiger Empfang für Ulbricht. Neunburger Zeitung. 1968, 92. Jg., Nr. 65 z 14.8. (Citace z bavorského tisku jsou uváděny podle údajů, které jednotlivá periodika otiskují. Některé noviny uvádí ročník, jiné nikoliv. Číslo stránek nejsou v novinách uváděna.)

<sup>5</sup> Fünf „Bedingungen“ an Bonn. Neunburger Zeitung. 1968, 92. Jg., Nr. 66 z 17.8.

sověti dodrží své prohlášení, podle kterého je operace omezena pouze na území ČSSR.<sup>6</sup>

V Německu se konalo také několik protestních akcí proti okupaci. Již 21.8. se protestující shromáždili před sovětským velvyslanectvím. Auto sovětského velvyslance Zarapkina obsypali studenti. Ozývaly se výkřiky: „Vrahu!“ a „Svoboda pro Československo!“ Vzduchem létalo i kamení a nádoby s barvou. Musela zasahovat policie. V Bavorsku demonstrovaly tisíce lidí na mnichovském Königsplatzu.<sup>7</sup>

Zděšení a silný psychologický dopad na řadu lidí v Německu dokumentuje např. komentář H. Nannena v časopise „Stern“ s výstižným titulem „*Dies ist nicht die Stunde der Kalten Krieger.*“ Kromě obav, které vyvolala zpráva o okupaci Československa samotná, se objevuje i znechucení na tím, že do Čech opět vstoupili němečtí vojáci.<sup>8</sup> Nannen připomíná zločiny Němců z doby druhé světové války, konkrétně vypálení Lidic a židovské ghetto v Terezíně. Na povrch se také dostává hluboká rána z rozdělení Německa a jeho důsledků.<sup>9</sup> V následujícím čísle Sternu se objevuje další noticka dokumentující obavy z dalšího vývoje. V hlavním městě Bonnu vzbudil obyvatele v noci rachot podivných tanků bez označení Bundeswehru, ze kterých se nakonec vyklubala belgická jednotka vracející se ze cvičení.<sup>10</sup> Je logické, že největší obavy z dalšího vývoje zavládly v pohraničních oblastech, sousedících s okupovaným Československem.

---

<sup>6</sup> „Völkerrechtswidrig“ Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 68 z 24.8.

<sup>7</sup> Zusammenstöße vor der Sowjetbotschaft. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 68 z 24.8.

<sup>8</sup> Byly to právě s Bavorskem sousedící západní Čechy, na jejichž území vstoupili vojáci NDR.

<sup>9</sup> Nannen, Henri: Dies ist nicht die Stunde der Kalten Krieger. Stern, 1968, Nr. 35, s. 12.

<sup>10</sup> Was wußte Kiesinger als Zarapkin kam? Stern, 1968, Nr. 36, s. 24.

## **Bavorské pohraničí**

Na česko – bavorské hranici fungovaly r. 1968 nejdůležitější přechody Schirding/Pomezí, Rozvadov/ Waidhaus a Furth im Wald. Waidhaus byl největším silničním přechodem. Přechod Furth im Wald – Schafberg/ Folmava byl otevřen 18. 7. 1964.<sup>11</sup> Již 6. 9. časně ráno se objevil pokus dostat se přes přechod nelegálně do západního Německa, který vzbudil zájem bavorské veřejnosti. Dva čeští mladíci se pokusili přejet hranici s vojenským nákladním automobilem. Ocitli se pod palbou, vozidlo se převrátilo, ale oba se do Německa doplazili. Tato událost vedla k zprísnění bezpečnostních opatření na přechodu.<sup>12</sup> Místní měli zpočátku problém pochopit, že hranice nezačíná až u ostatního drátu, ale už u hraničních kamenů.

V regionálním tisku pravidelně vycházely články chválící dobré vztahy s Čechy. Patří k nim i statistické údaje potvrzující oživení na hranici.<sup>13</sup> Společenské uvolnění přineslo i nové možnosti pro místní podnikání, např. v oblasti aktivního cestovního ruchu. V 60. letech se Bavoři s oblibou vydávali do Čech na jednodenní i delší výlety. Zvláště aktivní byla v tomto směru firma Eugena Wolffa z Furth im Wald. Již dva týdny po otevření přechodu ve Furth im Wald byl vypraven mikrobusem se sedmi cestujícími do Prahy. Zájem o návštěvu země za železnou oponou v následujících letech výrazně vzrostl.<sup>14</sup>

---

<sup>11</sup> Blíže k otevření nového pohraničního přechodu Fait, Jaroslav. Česko – bavorská hranice v letech 1945 - 1965. Znovuotevření hran. přechodu Folmava – Furth im Wald. Diplomová práce (strojopis). Plzeň: ZČU PEF, 1997, s. 57 - 69.

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 71.

<sup>13</sup> Über 66 000 Personen passieren in einem Jahr die Grenze. Bayerwald – Echo 1967, Nr. 33, z 8.2.

<sup>14</sup> Zvláštní příloha novin Chamer Zeitung/ Further Chronik vydaná u příležitosti 25. výročí otevření přechodu nám nabízí malou statistiku: Do konce roku vyjelo do Čech autobusem firmy Wolff 457 turistů, roku 1965 to bylo již 1480 turistů, r. 1966 2895 (program byl prodloužen na dva dny, byl zařazen výlet do Mariánských Lázní a Karlových Varů), 1967 navštívilo Prahu 3419 cestujících, roku 1968 klesl počet na 2560, roku 1969 počet opět vzrostl na 2874, roku 1970 dokonce na 3320 turistů. 25. Jahre. Grenzübergang Furth i. Wald/ Schafberg – Folmava. Eine Sonderbeilage der Chamer Zeitung/ Further Chronik. 21.Juli 1989.

Jeden z autobusů se ocitl v Čechách právě v době příchodu ruských okupačních vojsk, což neuniklo zájmu tisku. Vrátil se s dvoudenním zpožděním 23.8.

V červenci 1968 zajímalo bavorské čtenáře jednání představitelů českých reformátorů se Sověty v Čierne nad Tisou. Tón příspěvků je shodný - jedná se o poslední šanci pro reformu v Československu.<sup>15</sup> Ve většině komentářů v regionu je také reflektován postoj německé vlády k událostem. Neustále se opakuje rozhodnutí o nevměšování se do záležitostí sousedního suverénního státu. Ministr zahraničí Willy Brandt prohlásil 31.7. 1968 před zástupci tisku: „*Wir sind Zeugen und Beobachter und nichts sonst.*“ – „*My jsme svědci a pozorovatelé a nic jiného.*“<sup>16</sup> Pohraniční tisk tento postoj přejímá, nekritizuje ani nekomentuje. Sympatie novinářů jsou vždy na straně Čechů. Do rozhovorů v Čierne i později v Bratislavě jsou kladeny ze strany tisku velké naděje. Vybírány jsou optimistické názory Čechů, které potvrzují to, co chtějí Němci slyšet – že dojde k dohodě a že k žádnému vojenskému zásahu proti československé reformě nedojde.<sup>17</sup>

Sověti však rozhodli jinak. Přišel 21.8. 1968 a rebelující Československo bylo obsazeno vojsky Varšavské smlouvy. V německém tisku byla okupace jednohlasně odsouzena. Objevilo se porovnání s událostmi v Maďarsku roku 1956.<sup>18</sup> Velká pozornost byla věnována zejména psychickému rozpoložení, ve kterém se Češi ocitli. Přetištěné zážitky Čechů byly velice emocionální. Okupace Československa byla ze strany bavorského tisku chápána jako strašlivá katastrofa.<sup>19</sup> Jeden z článků v „*Neunburger Zeitung*“ doplňuje fotografie dvou Rudoarmějců. Jeden z nich se tváří silně nepřátelsky a drží v ruce revolver.

---

<sup>15</sup> Das ist vielleicht unsere letzte Chance. *Neunburger Zeitung*. Amtsblatt für das Landratsamt, Finanzamt und die Stadt Neunburg. 1968, 92. Jg., Nr. 61 z 31.7.

<sup>16</sup> Das Beste: Zusehen! *Neunburger Zeitung*. 1968, 92. Jg., Nr. 62 z 3.8.,

<sup>17</sup> Nach Preßburg – was nun? *Neunburger Zeitung*. 1968, 92. Jg., Nr. 63 z 7.8.

<sup>18</sup> Die Sowjets schlagen brutal zu. *Neunburger Zeitung*, 1968, 92. Jg., Nr. 68 z 24.8.

<sup>19</sup> Gespräch in Cham. Die neue Lage an der CSSR – Grenze. Bayerwald – Echo. 1968, Nr. 201 z 22.8.

Obrázek doplňuje titulky „*Tak vidí Čechoslováci své okupanty.*“<sup>20</sup> Zmíněny jsou také projevy zoufalství jako pokřikování na odjíždějící německé turisty, kteří se urychleně vraceli do SRN. „*Bud'te šťastní, odjíždíte do svobodné země!*“<sup>21</sup>

Noviny „Bayerische Staatszeitung“ otiskly pod titulkem „Das Spiel ist aus“ – „Hra skončila“ mimořádně kritický článek, ve kterém výstižně charakterizují, jak se dosud psalo o Československu: „*Die Presse, ausgestattet mit dem Recht der Information und zur Information der Öffentlichkeit verpflichtet, besitzt darüber hinaus das ungeschriebene Recht sich zu irren. Von diesem Recht haben Tausende Zeitungen und Sender der westlichen Welt in den letzten Monaten ausführlich Gebrauch gemacht, als sie die Vorgänge in der CSSR und um diese fast immer nur in rosigstem Licht darstellten. Es geschah zweifellos in der Absicht, die tschechischen Reformer zu unterstützen und das tschechoslowakische Volk mit Zuversicht in die weiter Entwicklung zu erfüllen.*“ – *Tisk má právo a povinnost informovat veřejnost, mimo to má také nepsané právo mýlit se. Právě toto právo využívaly v minulých měsících tisíce novin a rozhlasových a televizních stanic západního světa, když informovaly o událostech v Československu téměř pouze v tom nerůžovějším světle. Dělo se tak bezpochyby s úmyslem podpořit české reformátory a dát Čechům naději do dalších dnů.*“<sup>22</sup> Ani v tomto případě nechybí srovnání s událostmi r. 1939, kdy byli Češi zcela bezmocní proti německé okupaci.

Zájem o dění v Československu byl po 21. 8. skutečně mimořádný. „Bayerwald – Echo“ z 22. 8. bylo např. celé věnováno událostem v Československu. Úlohou tisku bylo nejen informovat, ale i uklidnit veřejnost:

---

<sup>20</sup> Prag erlebte die unruhigste Nacht seit der Besetzung. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 69 z 28.8.

<sup>21</sup> 5000 deutsche Touristen in der CSSR. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr 68 z 24.8.

<sup>22</sup> Das Spiel ist aus. Bayerische Staatszeitung. 1968, Nr. 34, z 23.8.

„Angst? Nein, die haben wir nicht! Wir vertrauen auf die Sicherheit durch die NATO.“ – „Strach? Ne ten nemáme. Věříme, že nás NATO ochrání.“<sup>23</sup>

Jednou ze základních otázek, která se otevřela okamžitě po obsazení Československa, bylo, co se bude dít na hranicích. Do Furth im Wald bylo 21.8. ve tři hodiny ráno oznámeno, že je zastavena nákladní doprava na železnici. Přesto ještě několik vlaků projelo.<sup>24</sup> Provoz byl přerušen také na autobusové lince Praha – Mnichov. Ti, co přijížděli z Čech autem přes Furth im Wald, byli zasypáváni stále stejnými otázkami. Co se děje v Čechách? Střílí se? Kde jsou Rusové. Československo chvatně opouštěli především Němci, kteří zde byli na dovolené. Někteří vyprávěli, že je Rusové kontrolovali a brali jim jídlo, protože jim Češi odmítali cokoli poskytnout. V žaludku ruských vojáků tak skončila i mnohá svačina německých turistů.<sup>25</sup>

Do Bavorska přicházeli ihned po okupaci první uprchlíci, kteří se rozhodli nečekat na zázrak a opustit horkou československou půdu, dokud je to ještě možné. Novináři jim byli samozřejmě v patách. „Bayerwald – Echo“ referuje o mladé ženě, která měla vysokou horečku, ale přesto usedla se svou matku do auta a „prchala o život.“<sup>26</sup> V pohraničí probíhaly přípravy pro přijetí uprchlíků. Byla vytipována místa pro ubytování (např. Festhalle ve Furth im Wald). Připravovaly se deky (např. ze zásob Bundeswehru), sháněly finanční prostředky.<sup>27</sup> Sbíralo se také na Čechy, kteří byli v době okupace v Německu a rozhodli se zatím zůstat. Dle údajů bavorského ministerstva vnitra přešlo do odpoledne 21.8. do Bavorska ilegálně 15 Čechů.<sup>28</sup> K očekávanému masovému

---

<sup>23</sup> Panzer dröhten durch die „längste Nacht“ der Grenze. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1968, Nr. 193 z 23.8.

<sup>24</sup> Tränen auf böhmischer, Tränen auf bayerischer Seite. Moosburger Zeitung, 1969, 22.8.

<sup>25</sup> Schaulustige belagern die Grenze. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1968, č. 195 z 26.8.

<sup>26</sup> Vor der Fahrt in Ungewisse: drückt die Daumen. Bayerwald – Echo. 1968, Nr. 201 z 22. 8.

<sup>27</sup> Stadtarchiv Furth im Wald. Fond 1968. Strojopis opatření Vorbereitungen für Notaufnahme – CSSR 21.8. 1968.

<sup>28</sup> Die Flüchtlingswelle blieb aus. Die Welt, 1968, 23.8.

útěku Čechů však nedošlo. Dle zpráv bavorského policejního ředitele Fritze Becka pro německý tisk přešlo za celý rok 1968 hranici ilegálně 183 osob, z toho 111 Čechoslováků. Zbytek tvořili občané NDR, Maďarska, Polska a Bulharska.<sup>29</sup> Počet uprchlíků narostl v následujícím roce. V úřadě pro uprchlíky v Norimberku se do 20. 8. 1969 přihlásilo celkem 1300 československých občanů. Z nich přišlo 1000 do Německa legálně. 24 hodin před výročím okupace a další den ráno se dostavilo ještě 154 Čechoslováků.<sup>30</sup>

Zpět k vývoji v bavorsko – českém pohraničí v srpnu 1968. Nálady v bavorských pohraničních obcích a městech v srpnu roku 1968 výstižně charakterizoval Max Fischer:<sup>31</sup> „*Gerüchte hatten Hochsaison*,“ – „*Pověsti a dohady se jen hemžily*,“ napsal ve svých pamětech.<sup>32</sup> Zavládla atmosféra skrývaných obav i zvědavosti. Množství Němců vyrazilo ihned s dalekohledy do bezprostřední blízkosti hranice (u Furth im Wald, u Waidhausu...) a se zájmem pozorovalo, zda uvidí ruské tanky. Někteří u hranice přímo kampovali. Byla mezi nimi řada rekreatantů, kteří trávili v pohraničí dovolenou. Čekalo se, zda Rusové převezmou hraniční přechody.<sup>33</sup> Přijíždějící vyprávěli, že Češi pláčí na ulicích. Co se přesně v českém pohraničí děje, zůstalo však v prvních dnech pro

---

<sup>29</sup> CSSR – Grenzwachen sind korrekt. Badisches Tagblatt. 1969, 16.8.

<sup>30</sup> Waidhaus am Jahrestag „Absolute Ruhe“. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1969, č. 191 z 22.8.

<sup>31</sup> Dr. Max Fischer. Nar. r. 1927 v Chamu. Oblíbený regionální politik (CSU), který si pro svoje aktivity vysloužil přezdívku „tajný bavorský ministr zahraničí.“ Již roku 1958 si získal obdiv místních, poté co se odvážil vydat do Čech za železnou oponu, když jednomu z bavorských sedláků utekla do Čech kráva. Místní měli takový strach z bolševiků, že ho varovali, že skončí na Sibiři. Akce skončila úspěchem. Fischer měl totiž jako politik diplomatický pas. Z jeho dalších aktivit je známé působení jeho neoficiální pražské kanceláře „Ostbüro.“ (v hotelu Alcron, později Jalta). Pomáhal např. zprostředkovávat kontakty mezi příbuznými v Československu a v Německu. Zúčastnil se také zmíněného slavnostního otevření hraničního přechodu ve Furth im Wald. Roku 1968 se jeho postřehy často objevovaly v tisku. Sháněl např. finanční prostředky pro případnou pomoc uprchlíkům.

<sup>32</sup> Fischer, Max. Bayerns heimlicher Außenminister. Regensburg: Mittelbayerische Zeitung, 2001, s. 114.

<sup>33</sup> Tränen auf böhmischer, Tränen auf bayerischer Seite. Moosburger Zeitung, 1969, 22.8.



Bavory záhadou.<sup>34</sup> Zmínění „pozorovatelé“ sice hlásili již odpoledne, že již vidí ruské tanky blížící se k hranici, ale v tomto případě měl jen strach velké oči.<sup>35</sup> Řada zvědavců vydržela celou noc. Situace se nezměnila ani v následujících dnech. V tomto případě si jinak vážný tisk neodpustil jedovaté poznámky. Noviny „Moosburger Zeitung“ doplnily fotografie davu s dalekohledy titulkem „*Schaulustige mit Feldstechern auf der Suche nach irgend etwas.*“ – „*Zvědavci s dalekohledy vyhlížejí cokoliv.*“ Podotkly rovněž kousavě, že si tito odborníci spletli kombajny s tanky.<sup>36</sup> Happening na hranicích vzbudil pozornost na stránkách „Regensburger Woche.“ Tón tohoto týdeníku je ještě sarkastičtější. „*Auf der einen Seite der deutsch – tschechischen Grenze rollte die rote Dampfwalze, auf der anderen die Invasion der Neugierigen. Kilometerlange Autoschlangen stauten sich von den Grenzübergang Furth im Wald. Mit Kinderwagen und Großmüttern, mit Campingstühlen und Brotzeitkörpchen mit Feldstechern und Fotoapparaten kamen sie angerückt. Jeder wollte einen Russen sehen. Doch die Sowjets ließen sich nicht blicken.*“ - „*Na jedné straně hranice duněl rudý „parní válec,“ na druhé straně se odehrávala invaze zvědavců. Před hraničním přechodem Furth im Wald stála dlouhá fronta aut.*

---

<sup>34</sup> Blíže k vývoji v západních Čechách viz Hyna, Alfred. Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy. Plzeň: Západočeská univerzita, 2001. s. 72 – 87. O obsazení západních Čech Hyna píše: „*Západočeský kraj zasáhla invaze armádní skupiny „B“ tvořené sovětskými divizemi a divizemi NDR. Postup skupiny „B“ probíhal z prostorů Görlitz, Zittau, Dresden, Klingenthal v těchto směrech: Görlitz – Praha, Zittau – Liberec – Praha, Chomutov – Plzeň – Praha, Klingenthal - Karlovy Vary – Plzeň, Klingenthal – jihozápadní hranice – Klatovy. Zároveň jeden z proudů armádní skupiny „C“ (sovětské a maďarské divize nastupující z jihovýchodu) složený ze sovětských vojáků postupoval ze Znojma na České Budějovice a Klatovy. Zde se spojil s jednotkami armádní skupiny „B“ a uzavřel tak jihozápadní hranici. Velitelství pěti vojsk států Varšavské smlouvy mělo při intervenci do Československa obavy ze srážek se silami NATO. Usilovalo, aby jejich vojenské síly nevnikly na území NSR. Proto bylo rozmístěno pět sovětských divizí jižně od hlavní tepny a vedlejších silnic ve směru Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice na linii ve vzdálenosti asi pěti kilometrů od západoněmeckého území.*“ (c.d., s. 72 - 73)

<sup>35</sup> Sowjetische Panzer hinter den Hängen des Böhmerwaldes. Chamer Zeitung - Further Chronik. 1968, Nr. 192 z 22.8.

<sup>36</sup> Neugierige sahen statt Panzer Mährescher. Moosburger Zeitung, 1968, 23. 8.

*Zvědavci proudili k hranici s dětskými kočárky a s babičkami, nesli si dalekohledy a fotoaparáty. Každý chtěl uvidět Rusa. Ti však nikde.*<sup>37</sup>

23. 8. mohli senzacechtiví diváci vidět, jak na hranici chytila česká pohraniční policie za pomoci psů ženu s dvěma dětmi, která se chtěla dostat do Bavorska.<sup>38</sup> K hranici se vydali i dva demonstrující s transparentem s nápisem: „*Es lebe Dubcek – Iwan go home!*“ Dle informací v tisku šlo šestadvacetiletého obchodního zástupce a sedmačtyřicetiletého úředníka z Kasselu.<sup>39</sup>

26. 8. bylo oznámeno, že hranice Československa k SRN bude uzavřena. Sověti obsadili jako první Schirding. Waidhaus následoval 27. 8. Do Československa směli přijíždět pouze diplomaté, obchodníci a hosté lázní.<sup>40</sup> Ve Furth im Wald byl stále klid. Čeští celníci zde stáhli po 21. 8. na protest vlajku na půl žerdi.<sup>41</sup> Místní hraniční přechod byl pro občany Československa uzavřen 28.8. Provoz pro německé turisty byl znovu obnoven rozhodnutím vlády z 16. 9. 1968. Zahájen byl od 20. 9. v 10. 30 hod.<sup>42</sup> Furthská firma Wolff ihned vypravila další autobus do Prahy, což bylo ihned oznámeno v několika titulech místním tisku.<sup>43</sup> Tento krok byl chápán jako dobré znamení pro další vývoj.

Dění v Československu naplňuje první stránky regionálního tisku ještě několik týdnů po okupaci. Koncem srpna upozorňují novináři, že

---

<sup>37</sup> Happening: Die Russen kommen. Regensburger Woche. 1968, 23.8.

<sup>38</sup> Tschechin mit Kindern beim Fluchtversuch über die Grenze gefaßt. Bayerwald – Anzeiger. 1968, Nr. 203 z 24.8.

<sup>39</sup> Foto obou demonstrantů otištěno v Bayerwald – Echo, 1968, Nr. 203 z 24.8.

<sup>40</sup> CSSR schließt die Grenze. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 69 z 28.8.,

<sup>41</sup> CSSR sperrt Grenzübergänge. Bayerwald – Anzeiger. 1968, Nr. 205 z 27.8. – Sowjettruppen an Bayerns Grenze aufmarschiert. Bayerwald Echo. 1968, Nr. 206 z 28.8.

<sup>42</sup> Fahrt frei für deutsche Touristen. Kötztlinger Zeitung. 1968, Nr. 218 z 21.9.

<sup>43</sup> 12 Touristen fahren gestern nach Prag. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1968, Nr. 223 z 27.9. – Das Reisebüro Wolff fuhr bereits wieder nach Prag. Bayerwald – Echo. 1968, Nr. 233 z 28. – 29. 9. – Erste Further Reisegesellschaft fuhr wieder nach Prag. Bayerwald – Anzeiger. 1968, Nr. 233 z 28. – 29. 9.

v Československu byla zrušena svoboda slova.<sup>44</sup> Z osobností Pražského jara se obecně největší pozornosti těšil nadále A. Dubček. Psalo se i o nejrůznějších projevech odporu proti okupantům.<sup>45</sup>

V den československého státního svátku 28. 10. bylo vydáno další oficiální prohlášení německé vlády, ve kterém se konstatuje, že je třeba obnovit suverenitu ČSSR. Praví se zde rovněž, že okupace vyvolala vážnou mezinárodní krizi.<sup>46</sup> Svou solidaritu projevila SRN rovněž tím, že prohlásila, že nemá vůči Československu žádné územní nároky.<sup>47</sup>

Snaha uklidnit německou veřejnost je zřejmá i z výběru materiálů pro regionální tisk. 14. 9. je např. v Neunburger Zeitung přetištěn obrázek špionážního letounu se speciálními kamerami s titulkem „*Oči NATO*.“ V komentáři k obrázku se zcela otevřeně píše, že po událostech v Československu získává podobný „*nebeský špion*“ zvláštní důležitost.<sup>48</sup> Skryvané obavy z případného nebezpečí pro Německo se čas od času dostávají na povrch. Německá veřejnost je neustále ujišťována, že v případě nebezpečí Amerika Německu okamžitě pomůže.<sup>49</sup> Nechybí ani odlehčující historky s reálným podkladem. „Bayerwald – Echo“ referuje o zájezdu československých bojovníků proti fašismu, kteří se zastavili za hranicí na bavorském území. Jeden vystoupil a zeptal se celníka: „*Haben Sie Hitler gekannt?*“ – „*Znal jste Hitlera?*“ Dostalo se mu odpovědi: „*Nein, aber die Russen habe ich jetzt kennengelernt.*“ – „*Ne, ale Rusy jsem teď poznal.*“<sup>50</sup> Jen zdánlivě komicky

---

<sup>44</sup> Pressefreiheit wird aufgehoben. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 70 z 31. 8.

<sup>45</sup> Tausende zogen zur Prager Burg. Neunburger Zeitung. 1968, 92. Jg., Nr. 87 z 30. 10.

<sup>46</sup> Invasion soll rückgängig gemacht werden. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr.70 z 31.8.

<sup>47</sup> Zusicherung an die ČSSR. Neunburger Zeitung, 1968, 92. Jg., Nr. 87 z 30. 10.

<sup>48</sup> Augen der NATO. Neunburger Zeitung. 1968, 92.Jg., Nr 74. z 14.9.

<sup>49</sup> Eindeutige Absage an den Kreml. Neunburger Zeitung, 92. Jg., Nr. 76 z 21.9.

<sup>50</sup> „Zwiesgespräch“ am Grenzübergang. Bayerwald – Echo, 1968, č. 216 z 9.9.

působí zpráva o aféře, kterou tisk označil pojmem „*Köpenickiade*.“<sup>51</sup> Jakýsi poštovní úředník z Chamu rozšířil falešnou zprávu o tom, že Rusové přicházejí do Německa přes Furth im Wald. Tvrdil, že tuto informaci má z rádia, a žádal, aby zemský rada Fischer ověřil, co je na ní pravdy. Bundeswehr vyhlásil pohotovost. Za sedmdesát minut se podařilo zjistit, že to byl vtíp.<sup>52</sup>

V říjnu 1968 byl předán ve Furth im Wald Čechům vrtulník, se kterým přistál v srpnu nejmenovaný český podplukovník poblíž Straubingu.<sup>53</sup> V listopadu 1968 šokoval obyvatele pohraničí případ devatenáctiletého československého pohraničnicka, který byl nalezen mrtev na bavorském území v okrese Wolfstein (u Pasova). Při útěku ho postřelili jeho vlastní kolegové. Jeho ostatky byly z Bavorska předány zpět do Československa.<sup>54</sup> V prosinci byly předávány ve Furth im Wald zbytky letadla MIG, které se zřítilo u Traunsteinu do Chiemsee 25. 11.<sup>55</sup> Pilot zahynul a jeho ostatky byly předány již v listopadu.

Ve dnech 14. a 16. 11. se konalo řádné zasedání NATO v Bruselu, kde se hovořilo také o událostech v Československu. Zástupci členských zemí se shodli na tom, že se jedná o vnitřní záležitost východního bloku.<sup>56</sup>

Z řady událostí, které souvisejí s naším tématem, připomeňme ještě vojenské cvičení „Černý lev,“ které se mělo původně konat v prostoru bavorského pohraničí. Problémy s touto akcí se těšily velké pozornosti nejen regionálního tisku. „Černého lva“ připravoval generálporučík Karl Wilhelm Thilo, velitel 2. armádního sboru (Ulm).<sup>57</sup> Mělo se jednat o cvičení s ostrými

---

<sup>51</sup> Podle pověstné aféry s falešným hejtmanem, zpopularizované německým spisovatelem Carlem Zuckmayerem – ve hře „Der Hauptmann von Köpenick (1930).

<sup>52</sup> Ein Jux hatte erhöhte Alarmbereitschaft ausgelöst. Bayerwald – Echo, 1968, Nr. 228 z 23.9.

<sup>53</sup> CSSR – Hubschrauber wieder zurückgegeben. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1968, Nr.226 z 1.10. – CSSR – Hubschrauber auf Tieflader zur Grenze. Chamer Zeitung – Further Chronik.1968, Nr. 228 z 3.10.

<sup>54</sup> CSSR – Soldat von einer Kugel getroffen. Neunburger Anzeiger, 21.11. 1968

<sup>55</sup> Neunburger Zeitung. 1968, 92.Jg., Nr. 100 z 14.12., s. 1.

<sup>56</sup> Madry, c.d. , s. 9.

<sup>57</sup> Pod jeho velení spadala i část bavorského pohraničí. Velel do r. 1970.

náboji v prostorách poblíž československých hranic, konkrétně na cvičištích u Grafenwöhru a Hohenfelsu. Thilo vybral tyto prostory právě po možnost cvičení ostré střelby ve velmi náročném terénu. Cvičení bylo naplánováno na září 1968. Proti manévřům ostře vystoupila sovětská propaganda. Trnem v oku jí nebyla pouze skutečnost, že se cvičení 36 000 vojáků a 12 000 vojenských vozidel má konat 30 – 50 km za železnou oponou. Propagandě nahrával již samotný název cvičení. „Černý lev? To je provokace!“, ozývalo se z jejich řad. Vždyť ve znaku Československa je přece lev bílý. Thilo však vybral název pro cvičení podle erbovního zvířete německého rodu Štaufů. Černého lva měli vyšítoho na svých uniformách vojáci jedné z jeho jednotek (10. Panzergrenadierdivision).

Nařízením z 27.7. 1968 bylo cvičení vzhledem k napjaté situaci v Československu přesunuto do jihozápadního Německa, konkrétně do Bádenska – Württemberska. Na přesunech cvičení se patřičně popásl např. „Spiegel“, který svůj ironizující článek doplnil i karikaturou lva v kleci (převzatou i s titulkem z novin „Süddeutsche Zeitung“) „Wanderzirkus“ – tj. „potulný cirkus“. V komentáři neváhal upozornit na nedomyšlenost názvu a sáhl také k historickým reminiscencím s událostmi před druhou světovou válkou: „*Wie vor dreißig Jahren in der Sudetenkrise sollten deutsche Divisionen wieder an der Tschechengrenze aufmarschieren.*“ – „*Stejně tak jako před třiceti lety měly nyní německé jednotky napochodovat k české hranici.*“<sup>58</sup> Objevila se také výtka, že by Rusové mohli využít cvičení jako záminkou k zásahu proti reformnímu hnutí v Československu.

Cvičení proběhlo ve dnech 15. – 20. 9., ovšem bez ostré střelby. Stálo celkem šest miliónu marek. Protože v Bavorsku vládly obavy z toho, že pohraničí nebude po dobu konání cvičení dostatečně chráněno, bylo rozhodnuto,

---

<sup>58</sup> Manöver. Rückzug des Löwen, Der Spiegel, 1968, 22.Jg., Nr. 31 z 29.7., s. 19 – 20

aby jednotky Bundeswehru umístěné poblíž hranic zůstaly ve svých kasárnách. Cvičení se zúčastnili pouze Američané z posádek v pohraničí.<sup>59</sup>

Zájem o Československo vzrostl znovu v souvislosti s ročním výročím okupace. Na hranicích byly zostřeny prohlídky. Účastníci dalšího zájezdu firmy Wolff tak přišli v srpnu 1969 o všechny vyfotografované filmy. Wolff ml. v tisku vyprávěl, jak Češi házeli na ruský autobus, který jel za nimi, kameny, zatímco je, Němce, radostně zdravili.<sup>60</sup> Na hranicích byl jinak až podivný klid. U Waidhausu, kde před rokem čekaly davy fotografů, postávala jediná kamera. Natočila pouze rybáře, jak chytá pstruhy. Z hranic byli vraceni němečtí novináři a studenti. Češi se obávali nepokojů. Z Waidhausu vrátili dokonce i skupinu žáků, která měla namířeno na sportovní soustředění.<sup>61</sup>

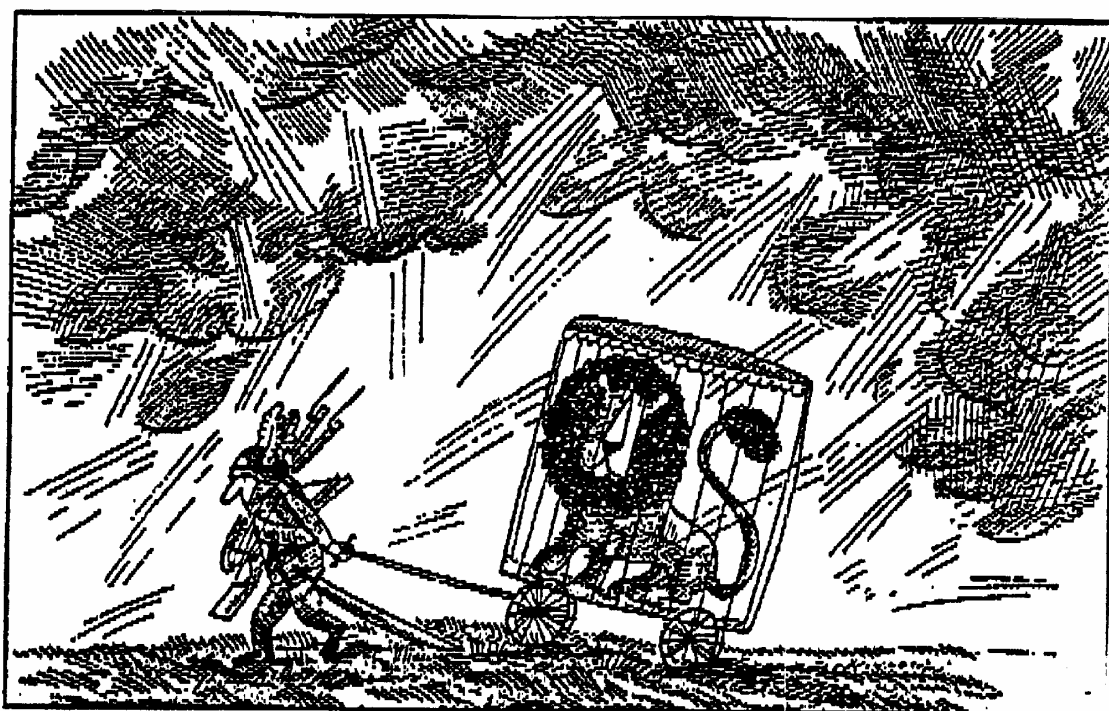
Zájem o dění v Československu byl roku 1968 skutečně mimořádný. A byl to právě tisk, který mohl přinášet nejvíce informací o československé reformě. Že si reportéři v některých případech raději nasazovali růžové brýle, je logické. I němečtí čtenáři toužili po dobrém konci příběhu ze sousední země. Sympatie, které Němci v tomto období Čechům projevovali, by neměli být zapomenuty. Okupace Československa byla ranou i pro Němce. Naděje na uvolnění nezmizela docela. Roku 1973 byla podepsána mezi ČSSR a SRN mezinárodní smlouva.

---

<sup>59</sup> Carl – Gideon von Claer. Ein Flankerheinrich nach dem anderen. Der Spiegel, 22. Jg, Nr. 39 z 23. 9., s. 32.

<sup>60</sup> Russischer Reisebus mit Steinen beworfen. Chamer – Zeitung – Further Chronik. 1969, Nr.192 z 23.8.

<sup>61</sup> Waidhaus am Jahrestag „Absolute Ruhe“. Chamer Zeitung – Further Chronik. 1969, Nr. 191 z 22. 8.



*Karikatura z časopisu „Spiegel“ z 29. 7. 1968*

## **The occupation of Czechoslovakia in 1968, seen by the press in the Bavarian-Czech borderland**

### **Summary**

The Czechoslovak reforming-movement during the sixties enjoyed a high degree of respect in the German press. The newspapers and weeklies were for several months full with news depicting the events behind the Iron Curtain. Highly evident was of course the interest in the Bavarian borderland. The article presented here, analyses reports in the Bavarian press reacting to Czechoslovakia's occupation by the armies of Warsaw-Pacts countries on 21<sup>st</sup> August 1968. The occupation of sovereign Czechoslovakia meant somewhat of a deep shock, especially in West Germany where it was condemned as violation of international law.

From this day on a feeling between fear and curiosity could be noticed in the Bavarian borderland. Observers – a lot of them holiday-makers – stood at the frontier, armed with binoculars, hoping to catch a sight of the first Russian armed car. This somewhat strange happening was strongly criticised by the local press: „Curious saw threshing-machines in spite of armed cars“ (Moosburger Zeitung) , and „Observers seize the frontiers“ („Chamer Zeitung – Further Chronik“). „Where are the Russians?“ „Will they cross the border?“ With questions like these everyone was caught up who came from the other side. And the same questions were directed to the press in those days, too. The journalists were not only to inform the readers but also to tamper the fears of the „red danger“, caused as well by the closure of the frontiers by the Czechoslovak administration in August, lasting for about one month.

The sympathies were generally on the side of Czech people. Money was collected for the Czechs remaining in Bavaria. And preparations were made for the huge wave of refugees – which indeed did not arrive. The part taken by the soldiers of the former GDR in Czechoslovakia's occupation was strictly condemned by West German public.

This article also contains a description of a special event, namely a military manoeuvre, called „Black Lion“. It was originally designed to take place in September 1968 in the Bavarian borderland. With regard to the delicate situation in Czechoslovakia, it was as soon as in July transferred to Baden Württemberg. Communist propaganda namely regarded not only the manoeuvre itself but also the name as provocation, because it connected the black lion with the white lion depicted in the coat of arms of Czechoslovakia.



## **Okkupation der Tschechoslowakischen Republik aus der Sicht der Presse im bayerisch – böhmischen Grenzland**

### Zusammenfassung

Die tschechoslowakische Reformbewegung der sechziger Jahre erfreute sich einer großen Beliebtheit bei der deutschen Presse. Nachrichten über die Ereignisse im Nachbarland hinter dem Eisernen Vorhang füllten monatelang die Seiten der Zeitungen und Zeitschriften. Im bayerischen Grenzland ist natürlich dieses Interesse besonders spürbar. Der vorliegende Artikel analysiert Beiträge der bayrischen Presse, die auf die Okkupation der Tschechoslowakei durch die Armeen des Warschauer Paktes (21.8.1968) reagierten. Die Okkupation der souveränen Tschechoslowakei bedeutete allgemein einen großen Schock. In Deutschland wurde dieser Schritt als völkerrechtswidrig verurteilt.

Im bayerischen Grenzland mischte sich seit dem 21.8. Angst mit Neugier. Die Schaulustigen (darunter viele Urlauber) standen mit Ferngläsern an der Grenze, in der Hoffnung, den ersten russischen Panzer zu erblicken. Dieses eigenartige Happening wurde von der Presse stark kritisiert und ironisiert. Als Beispiel können uns zwei Titel der Zeitungsartikel dienen: „Neugierige sahen statt Panzer Mähdrescher“ („Moosburger Zeitung“) oder „Schaulustige belagern die Grenze“ („Chamer Zeitung – Further Chronik“).

Wo sind die Russen? Kommen sie über die Grenze? Das waren die Fragen, mit denen jeder, der die Grenze überschritt, überschüttet wurde. Dieselben Fragen sollte auch die damalige Presse beantworten. Die Journalisten hatten nicht nur die Aufgabe zu informieren, sondern auch Befürchtungen über die rote Gefahr zu mildern. Die Grenzübergänge wurden von den Tschechen noch im August etwa für einen Monat versperrt.

Die Sympathien standen allgemein auf Seiten der Tschechen. Man sammelte Geld für Tschechen, die in Bayern geblieben waren. Vorbereitungen auf die erwartete riesige Fluchtwelle, die dann doch nicht kam, wurden getroffen. Die deutsche Öffentlichkeit verurteilte besonders stark den Anteil der deutschen Soldaten aus der damaligen DDR an der Okkupation der Tschechoslowakei.

Von den Ereignissen, die mit dem bayerischen Grenzland zusammenhängen, wird in diesem Artikel auch die Affäre mit der Militärübung „Schwarzer Löwe“ beschrieben. Diese Übung sollte im September 1968 ursprünglich im bayrischen Grenzland stattfinden. In Hinsicht auf die angespannte Lage in der Tschechoslowakei wurde sie jedoch noch im Juli nach Baden – Württemberg verlegt. Der kommunistischen Propaganda wurde nämlich nicht nur die Übung als solche, sondern auch ihre Bezeichnung ein Dorn in Auge. In der Propaganda verstand man den schwarzen Löwen als

Provokation des tschechoslowakischen Staates, der einen weißen Löwen im Staatswappen trägt.